

Sygn. akt VI ACa 273/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 czerwca 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Małgorzata Borkowska

Sędzia SA Teresa Mróz

Sędzia SO del. Przemysław Feliga (spr.)

po rozpoznaniu w dniu 13 czerwca 2019 r. w Warszawie

na posiedzeniu niejawnym sprawy

z powództwa J. K.

przeciwko R. R. (1),

na skutek apelacji powódki

od wyroku uzupełniającego Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 18 października 2018 r.

sygn. akt XXV C 3096/05

- 1. uchyla zaskarżony wyrok i znosi postępowanie w sprawie przed Sądem Okręgowym w Warszawie od dnia 18 października 2018 r.;*
- 2. pozostawia Sądowi Okręgowemu rozstrzygnięcie o kosztach procesu w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.*

Sygn. akt VI ACa 273/19

UZASADNIENIE

Wyrokiem uzupełniającym z dnia 18 października 2018 r. Sąd Okręgowy w Warszawie w sprawie w powództwa J. K. przeciwko R. R. (1) o zapłatę uzupełnił wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 22 czerwca 2018 r. w ten sposób, że w punkcie drugim wyroku wpisał treść: „w pozostałym zakresie powództwo oddala”, zmieniając numerację dotychczasowych punktów 2 i 3, w ten sposób, że nadano im numery 3 i 4 (wyrok k. 666, uzasadnienie k. 675 – 677).

W dniu 27 grudnia 2018 r. powódka wniosła apelację od wyżej wymienionego wyroku zaskarżając go w całości, zarzucając naruszenie art. 841 § 1 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c., art. 216 k.p.c., art. 386 § 4 k.p.c., wnosząc o zmianę zaskarżonego orzeczenia (apelacja k. 677 – 683).

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Wyrok Sądu Okręgowego podlegał uchyleniu niezależnie od zarzutów podniesionych w apelacji z powodu nieważności postępowania ze względu na pozbawienie pozwanego możliwości obrony praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.).

Zgodnie z art. 378 § 1. Sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania.

Nieważność postępowania określona w art. 379 pkt 5 k.p.c. ma miejsce wtedy, gdy strona postępowania, wbrew swej woli, została faktycznie pozbawiona możliwości działania w postępowaniu lub jego istotnej części (post. SN z 13.11.2018 r., III PZ 9/18). O pozbawieniu możliwości obrony praw przesądza kumulatywne wystąpienie trzech okoliczności: naruszenie przez sąd przepisów procesowych będących źródłem procesowych uprawnień strony, wpływ tego uchybienia na wyłączenie możliwości działania strony w postępowaniu, niemożność obrony swoich praw w następstwie dwóch poprzednich okoliczności (post. SN z 28.6.2018 r. I CSK 46/18). Innymi słowy, nieważność postępowania z tego powodu zachodzi wówczas, gdy ze względu na uchybienia formalne strona została pozbawiona przez sąd lub przeciwnika procesowego możliwości brania udziału w sprawie oraz zgłoszenia twierdzeń faktycznych i wniosków dowodowych (post. SN z 13.11.2018 r., III PZ 9/18).

W świetle art. 379 pkt 5 k.p.c. nieważność postępowania zachodzi, gdy strona nie została zawiadomiona o terminie rozprawy poprzedzającej wydanie wyroku.

Nie dochodzi do zawiadomienia strony zamieszkałej na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej o terminie rozprawy poprzedzającej wydanie wyroku w przypadku pozostawienia pisma sądowego zawierającego takie zawiadomienie na podstawie art. 1135⁵ § 2 zd. 1 k.p.c..

Z taką sytuacją mamy do czynienia w niniejszej sprawie.

Powódka wytoczyła powództwo w dniu 30 sierpnia 2014 r. (k. 8). Jako pozwanego powódka oznaczyła R. R. (1) zamieszkałego we Francji (...). Pierwsze pismo sądowe R. R. zostało doręczone przez Konsula Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w P. (k. 8). Przesyłka sądowa zawierała pouczenie zgodnie z art. 1135 k.p.c. Następne pisma sądowe były doręczane R. R. (1) przez operatora pocztowego. Ostatnia przesyłka została doręczona w ten sposób w dniu 23 maja 2017 r (k. 399). Kolejne przesyłki sądowe doręczane przez operatora pocztowego nie były przez pozwanego odbierane (k. 477, k. 480, k. 494, k. 501. K. 508).

Zarządzeniem z dnia 6 listopada 2018 r. wyznaczono termin rozprawy na dzień 18 października 2018 r. celem rozpoznania wniosku powódki o uzupełnienie wyroku. W zarządzeniu wskazano, że zawiadomienie dla pozwanego należy pozostawić w aktach ze skutkiem doręczenia na podstawie art. 1135 k.p.c. (k. 655). Przesyłka sądowa zawierająca zawiadomienie o terminie rozprawy na dzień 18 października 2018 r. została załączona do akt sprawy wraz z adnotacją: „pozostawiono w aktach ze skutkiem doręczenia w trybie art. 1135⁵ k.p.c.” W dniu 18 października 2018 r. odbyła się rozprawa. Na rozprawie stawiła się powódka osobiście. Pozwany nie stawił się, przewodnicząca oznajmiła, że „wezwanie pozostawiono w aktach w trybie art. 1135 (5) k.p.c.” (k. 665-666).

Po zamknięciu rozprawy Sąd Okręgowy w Warszawie wydał zaskarżony apelacją wyrok uzupełniający.

W związku z powyższym należy stwierdzić, że doszło do uchybienia przepisów procesowych będących źródłem uprawnień strony do zawiadomienia o terminie rozprawy zgodnie z art. 149 § 2 k.p.c. Według tego przepisu o posiedzeniach jawnych zawiadamia się strony i osoby zainteresowane przez wezwanie lub ogłoszenie podczas posiedzenia. Stronie nieobecnej na posiedzeniu jawnym należy zawsze doręczyć wezwanie na następne posiedzenie. Wezwanie powinno zostać doręczone co najmniej na tydzień przed posiedzeniem. W wypadkach pilnych termin ten może być skrócony do trzech dni. Uchybienia to miało wpływ na wyłączenie możliwości działania strony pozwanej w postępowaniu i niemożność obrony swoich praw.

Dla pozwanego pozostawiono zawiadomienie o terminie rozprawy ze skutkiem doręczenia na podstawach art. 1135 k.p.c. oraz art. 1135⁵ k.p.c.

Żadna z wyżej wymienionych podstaw prawnych pozostawienia pisma sądowego w aktach sprawy nie jest prawidłowa i nie spowodowała skutku procesowego z nich wynikającego.

Przepis art. 1135 § 1 i 2 k.p.c. stanowił, że strona zamieszkała za granicą, jeżeli nie ustanowiła pełnomocnika do prowadzenia sprawy zamieszkałego w Polsce, obowiązana jest wskazać w Polsce pełnomocnika do doręczeń. W razie niewskazania pełnomocnika do doręczeń, przeznaczone dla tej strony pisma sądowe pozostawia się w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia. Stronę należy o tym pouczyć przy pierwszym doręczeniu. Strona powinna być również pouczona o możliwości złożenia odpowiedzi na pismo wszczynające postępowanie i wyjaśnień na piśmie oraz o tym, kto może być ustanowiony pełnomocnikiem.

Wskazany przepis został zmieniony na podstawie art. 1 pkt 56 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2008 r., nr 234, poz. 1571) i został ulokowany w art. 1135⁵ k.p.c., a zgodnie z art. 9 tejże ustawy – obowiązuje od dnia 12 grudnia 2008 r. Ten ostatni przepis kodeksowy stanowi, że strona mająca miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu albo siedzibę za granicą, jeżeli nie ustanowiła pełnomocnika do prowadzenia sprawy zamieszkałego w Rzeczypospolitej Polskiej, obowiązana jest wskazać w Rzeczypospolitej Polskiej pełnomocnika do doręczeń (§ 1). W razie niewskazania pełnomocnika do doręczeń, przeznaczone dla tej strony pisma sądowe pozostawia się w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia. Stronę należy o tym pouczyć przy pierwszym doręczeniu. Strona powinna być również pouczona o możliwości złożenia odpowiedzi na pismo wszczynające postępowanie i wyjaśnień na piśmie oraz o tym, kto może być ustanowiony pełnomocnikiem (§ 2). Stosowanie do art. 8 ust. 1 ustawy zmieniającej jej przepisy stosuje się do postępowań wszczętych po dniu jej wejścia w życie, z zastrzeżeniem ust. 2-5. Przepis art. 1135 k.p.c. nie został włączony do działania ustawy nowej. Oznacza to, że w niniejszej sprawie po dniu 8 grudnia 2008 r. nadal znajdował zastosowanie art. 1135 k.p.c. w brzmieniu sprzed dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej.

Jednakże art. 1135⁵ § 1 k.p.c. został zmieniony na podstawie art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2013 r., poz. 880), którym nadano mu brzmienie: Strona, która nie ma miejsca zamieszkania lub zwykłego pobytu albo siedziby w Rzeczypospolitej Polskiej lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, jeżeli nie ustanowiła pełnomocnika do prowadzenia sprawy zamieszkałego w Rzeczypospolitej Polskiej, jest obowiązana wskazać pełnomocnika do doręczeń w Rzeczypospolitej Polskiej.” Przepis ten wszedł w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia (art. 2 ustawy), co nastąpiło w dniu: 17 sierpnia 2013 r. W art. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2013 r., poz. 880) ustawodawca – regulując przepisy międzyczasowe – skorzystał z systemu czynności postępowania. System ten bierze pod uwagę moment, że postępowanie jako całość składa się z czynności postępowania będących jego elementem i przewiduje, że poczynając od najbliższej czynności postępowanie toczy się według nowych przepisów.

Co oznacza, że art. 1135⁵ k.p.c., w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2013 r., poz. 880), zgodnie z systemem czynności postępowania odnoszącym się do reguł przepisów międzyczasowych, znajduje zastosowanie także do postępowań cywilnych wszczętych przed dniem 17 sierpnia 2013 r. W związku z tą regulacją doszło do wyłączenia zastosowania art. 1135 § 1 k.p.c. do postępowań wszczętych przed tym dniem 8 grudnia 2008 r. a toczących się po tym dniu.

Tym niemniej należy zauważyć, że w wyroku Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 19 grudnia 2012 r., C – 325/11, w sprawie K. A., E. A. przeciwko S. O., C. O., stwierdzono, że artykuł 1 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 1393/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. dotyczącego doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych („doręczanie dokumentów”) oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1348/2000 należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on uregulowaniu państwa członkowskiego, takiemu jak będące przedmiotem postępowania głównego, tj. z art. 1135 k.p.c. w brzmieniu sprzed 8 grudnia 2008 r., które przewiduje, że dokumenty sądowe przeznaczone dla strony, której miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu znajduje się w innym państwie członkowskim, są złożone do akt

postępowania ze skutkiem doręczenia, gdy strona ta nie ustanowiła pełnomocnika do doręczeń zamieszkałego w owym pierwszym państwie członkowskim, gdzie toczy się postępowanie sądowe.

Odpowiedź Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości na pytanie prawne dotyczące interpretacji prawa wspólnotowego, wiąże każdy sąd krajowy orzekający na podstawie analogicznego zagadnienia, które legło u podstaw wydania orzeczenia. Innymi słowy, sąd krajowy nie może dokonać odmiennej interpretacji przepisów prawa wspólnot europejskich, niż wykładania tych przepisów dokonana przez Europejski Trybunał Sprawiedliwości. Ponieważ Europejski Trybunał Sprawiedliwości nie ograniczył czasie skutków prawnych niezgodności prawa krajowego z prawem wspólnot europejskich na podstawie art. 234 TWE, należy uznać, że interpretacja ta ma zastosowanie w sprawach wszczętych po dniu 1 maja 2014 r., czyli po dniu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej.

Dlatego art. 1135 § 2 k.p.c. w brzmieniu sprzed 8 grudnia 2008 r., ani art. 1135⁵ § 2 k.p.c. w brzmieniu sprzed 17 sierpnia 2013 r., nie mogą stanowić – w świetle art. 1 ust. 1 rozporządzenia nr 1393/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. dotyczące doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych (doręczanie dokumentów) oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1348/2000 (Dz. Urz. UE z 10 grudnia 2007 r. L 324/79), podstaw do pozostawienia przesyłki sądowej stronie zamieszkałej, mającej zwykle miejsce pobytu lub siedzibę w państwie członkowskim Unii Europejskiej.

Mając na uwadze powyższe należy stwierdzić, że pozostawienie przesyłki sądowej dla R. R. (2) w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia na podstawie art. 1135 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 17 sierpnia 2013 r. nie wywołuje skutków prawnych w postaci zawiadomienia o terminie rozprawy wyznaczonej na dzień 18 października 2018 r. Takiego skutku nie wywołuje również pozostawienie zawiadomienia o terminie rozprawy na podstawie art. 1135⁵ § 1 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym po dniu 17 sierpnia 2013 r., ponieważ przepis ten nie znajduje zastosowania do stron, które mają miejsce zamieszkania, zwykłego pobytu lub siedziby państwie członkowskim Unii Europejskiej.

W związku z tym R. R. (2) nie został zawiadomiony o terminie rozprawy, czym naruszono art. 149 § 2 k.p.c.

Ponownie rozpoznając sprawę Sąd Okręgowy w Warszawie niezwłocznie wyznaczy termin rozprawy (art. 6 § 2 k.p.c.) w odstępie czasowym umożliwiającym zgodnie z zasadami doświadczenia życiowego doręczenie przesyłki sądowej na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej przy zastosowaniu przepisów rozporządzenia nr 1393/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. dotyczące doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych (doręczanie dokumentów) oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1348/2000 (Dz. Urz. UE z 10 grudnia 2007 r. L 324/79).

Sąd Apelacyjny wskazuje również, że wydanie wyroku uzupełniającego o treści negatywnej albo pozytywnej wymaga jego uzasadnienia pod kątem takiego rozstrzygnięcia. Nie jest w tym względzie wystarczające omówienie przesłanek z art. 351 k.p.c. ani nie jest właściwe odwołanie się do uzasadnienia poprzedzającego go wyroku. Uprzedni wyrok w sentencji nie zawierał bowiem rozstrzygnięcia w tym przedmiocie co wyrok uzupełniający. Oznacza to, że rozstrzygnięcie zawarte w uzupełniającego wyroku nie jest objęte prawomocnością materialną i powagą rzeczy osądzonej poprzedzającego go wyroku, nawet jeżeli w uzasadnieniu tego wyroku zawarto przyczyny przemawiające za oddaleniem powództwa.

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny na podstawie art. 374 k.p.c. rozpoznał sprawę na posiedzeniu niejawnym, a na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok uzupełniający i zniósł postępowanie przed Sądem Okręgowym od dnia 18 września 2018 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji.